

Линник Ю. В., аспірант, Ровенський державний гуманітарний університет (Україна, Ровно), future.of.ukraine87@gmail.com

Особенности позиции украинских православных церквей в протестном движении (2013-2014 гг.)

Рассмотрены особенности позиции украинских православных церквей в протестном движении в 2013-2014 гг. в Украине. Статья является попыткой исследования религиозного фактора во время протестного движения. Большое внимание уделяется круглым столам, в которых рассматривались вопросы места и роли православной церкви на Майдане, как она будет действовать в условиях построения обновленного общества, основанного на христианских ценностях. Основной задачей статьи является анализ позиций православных церквей во время событий на майдане в 2013-2014 гг. Главными методами исследования статьи стали наблюдения за ходом протестного движения, анализ СМИ, электронных ресурсов по теме исследования. Изучение позиции православных церквей позволяет говорить о том, что они призвали оппозицию и власть сесть за стол переговоров. Взятие православной церкви на себя роль третьей стороны во встрече власти с оппозицией, еще раз доказывает, что она всеми методами пыталась, чтобы субъекты конфликта, достигли компромисса, и как следствие – прекращение противостояния и остановка кризиса в Украине. Объединение украинских православных церквей должно стать делом ближайшего будущего, будет способствовать дальнейшей консолидации украинского религиозного сообщества и гармонизации общественно-политической ситуации. Диалог между православными церквями, направленный на объединение в единую поместную православную церковь, должен произойти без вмешательства политических сил на основе канонических правил. Перед украинскими православными церквями и религиозными общинами сегодня стоит сложная задача – по-новому интегрироваться в обновленную общественную среду, что обеспечит им поддержку своих верных, уважение – других, понимание со стороны представителей гражданского общества, как в Украине, так и за ее пределами.

Ключевые слова: церковь, православие, государство, Майдан, протестное движение.

* * *

УДК 94 (477)

Пекарчук В. М.

кандидат історичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри теорії
та історії держави і права, Луганський державний
університет внутрішніх справ ім. Е. О. Дідоренка
(Україна, Луганськ), vladimirprkrk@ Rambler.ru

ПРОБЛЕМАТИЗАЦІЯ ВІДРОДЖЕННЯ І РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ЕТНОМЕНШИН У ПАРАДИГМАХ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ 1990-2000-Х РОКІВ

На основі архівних, статистичних матеріалів, аналітичних матеріалів, аналітичних напрацювань попередників розглянуто місце роль у офіційному політико-правовому дискурсі 1990-2000-х років проблеми відродження і розвитку культури етноменшин. Наукова література яка включає проблеми участі органів державної влади у культурному відродженні етноменшин лише почасти розглядає проблему напрямків, принципів, характеру державно-політичних рішень, формату участі їх у виробленні концептуальних основ державної культурно-мистецької політики. Важливість окресленої проблеми зумовлюється, перш за все, необхідністю мати чітке уявлення про механізми розв'язування незалежною державою проблеми міжетнічних стосунків. З'ясовано основні принципи її підходи до формування політико-правових підвалин культурно-мистецької політики. Враховувався фактор наступності та перспективності у державно-політичній діяльності. Значна увага приділена діючій протягом 1990-2000-х років моделі державної культурно-мистецької політики (мозаїці підходів до формування законодавчої бази, фінансування, створення структур по роботі з національно-культурними товариствами, шляхами реалізації політичних настанов).

Вперше в історіографії на основі специфічного методологічного інструментарію проаналізовано відповідність політико-правових документів стратегічним цілям – визнання поліетнічного характеру українського суспільства, розбудови соціокультурного середовища, духовного розвитку етноменшин. Особлива увага приділена з'ясуванню проблеми суспільно-політичної участі етноменшин, закріплення принципів збереження етнічного простору. Підкреслено, що реалізувати положення державної культурно-мистецької політики перешило низка факторів як суб'єктивного так і об'єктивного характеру. Значне місце в статті знайшли сюжети присвячені з'ясуванню особливостей закріплення статусу етнокультурних товариств етносів України. З'ясовані основні причини інертного ставлення органів влади до справи удосконалення етнічного культурно-мистецького законодавства, відповідно створення передумов для захисту індивідуальних і колективних прав етноменшин у сфері культури.

Ключові слова: етнічні меншини, держава, етнонаціональна політика, влада, закон, суспільно-політичне життя.

Духовно-культурне відродження етноменшин відбувалося в річищі реалізації завдань культурно-мистецької політики незалежної держави. Після 1991 р. культурно-мистецька політика вибудовувалася на інших, ніж у радянський час принципах. На принципі її реалізації впливало кілька чинників. По-перше, державність, реальний суверенітет, який дозволяв забезпечити свободу творчості; матеріально-фінансова підтримка справжніх талантів, творців національно-культурної духовності; активний розвиток нової інфраструктури культурної сфери відповідно до умов ринкової економіки. По-друге – відмова від політики тотального диктату держави у сфері культури. По-третє – складні трансформаційні процеси в усіх сферах українського суспільства, в тому числі в культурі яка впливала на світоглядну й ідеологічну трансформацію, на згуртування суспільства, виховання національної свідомості, на формування модерної політичної, а не суто етнічної української нації, з сучасною, європейською культурою, необхідною для національної самоідентифікації. По-четверте – реформування системи управління галузю культури, створення механізму правової регламентації втручання держави у культурні процеси, формування правової та економічної бази для діяльності недержавних культурних інституцій, розвиток ринкових структур у багатьох секторах культури [1, с. 129].

На сьогоднішній день ця важлива проблематика в Україні перебуває на стадії початкового висвітлення. Мета і завдання даної розвідки полягають у показі, узагальненні проблем культурної самоідентифікації. Деякі аспекти цієї проблеми одержали фрагментарне висвітлення в роботах В. Наулка, Я. Калакури, О. Курінного, М. Панчука, В. Котигоренка, Д. Табачника, Г. Москаля, В. Вороніна, Р. Чілачави, Т. Пилипенко. Вони здебільшого присвячені етнонаціональній структурі українського суспільства, сучасному стану етноменшин, політиці в галузі культури, особливостям процесів етнічного відродження. Особливе значення мала розробка українськими вченими концептуальних підходів до аналізу в цілому етнокультури як саморегульованої системи, сфери реалізації людських цінностей, теорії етносу тощо.

Реалізація культурно-мистецької політики відбувалась на засадах:

– прозорості і публічності (відповідні рішення та проекти рішень органів місцевого самоврядування оприлюднюються в засобах масової інформації);

– демократичності (залучення суб'єктів діяльності у сфері культури до розробки, здійснення та контролю за реалізацією державної культурної політики);

– деідеологізації і толерантності (формування культурної політики на плюралістичних засадах, які відображають загальносуспільні цінності, закріплені в Конституції України; неприпустимість дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, за політичними, релігійними та іншими переконаннями, статтю, етнічним походженням, соціальним та майновим станом, місцем проживання, за мовними та іншими ознаками);

– системності та ефективності (реалізація культурної політики здійснюється в руслі загальної державної політики, спираючись на факторний аналіз проблем галузі і на ресурсний метод планування комплексу інструментів, механізмів, програм, заходів, здатних своєчасно й

ефективно вирішити проблеми в галузі культури і мистецтва);

– інноваційності (сприяння розробці, впровадженню та реалізації нових форм і методів діяльності у сфері культури і мистецтва) [2, с. 467].

Культурно-мистецька політика набувала таких нових рис як: зміна соціальної орієнтації та ідеалів, долання заідеологізованості, що спричинило переоцінку цінностей і формування їх нової ієрархії; розгортання найрізноманітніших напрямів духовного життя як однієї з умов поновлення іманентності самодостатнього розвитку культури; формування нової інфраструктури сфери культури і нових засад управління нею; утворення недержавного сектора культури та комерціалізація культурної діяльності; відмова від ієрархічного управління сферою культури і зміцнення самостійності розвитку культури в регіонах; формування нових соціально-культурних потреб, шкали і критеріїв оцінювання явищ культури і мистецтва; зміна статусу, ролі та функцій національної культури як домінанти у формуванні національної ідентичності українського соціуму тощо. Відповідно, демонтаж тоталітарної ідеологічної системи, відмова від традиційної для радянського суспільства системи цінностей і культурно-мистецьких практик зумовили формування нової парадигми (моделі) української національної культури. Головними напрямками державної культурно-мистецької політики в Україні, у цьому сенсі, ставали: формування культурної ідентичності громадян; збереження і подальший розвиток культурно-мистецької інфраструктури українського суспільства; створення потужного креативного (творчого) середовища, спрямованого на розвиток творчості українських громадян у різних її формах і виявах; збереження та розвиток культурного різноманіття української нації як політичного соціуму. Культурна ідентичність розглядалась як засіб забезпечення національної цілісності держави, головна духовно-культурна цінність, коли у етноспільноті формується уявлення як про спільну історичну територію у просторі та часі, спільну історичну пам'ять, традиції, культові об'єкти поклоніння тощо [2, с. 467].

Духовне культурне відродження етноменшин протягом досліджуваних років відбувалося на тлі тих труднощів, які переживала вітчизняна культурно-мистецька мережа. Через брак державного фінансування вона зазнавала певної деградації: закриття, перепрофілювання, відчуження закладів культури, зношеність основних фондів, застарілість матеріально-технічної бази. Крім того, практично призупинилася у своєму розвитку і мережа засобів популяризації та просування національного культурного продукту до українського споживача, а саме: кіномережа, система книготорговельного, культурно-мистецькі заклади тощо. Формування нової культурної інфраструктури, яка б відповідала вимогам ринкової економіки, принципам демократії і громадянського суспільства відбувалося занадто повільно. Стримувалася розвиток креативного середовища для розвитку творчості людини у різних формах і виявах.

Культурно-мистецька політика передбачала збереження й розвиток культурного різноманіття української нації. Вона включала парадигму національної культури як сукупності культур усіх етнопонаціональних груп. Цей аспект передбачав: переосмислення ролі культури у

суспільній консолідації та модернізації полі культурного українського соціуму; дотримання загальнонаціональних пріоритетів у цільових програмах етнокультурного розвитку конкретної етнопонаціональної групи; захист етнокультур як головного чинника збереження самобутності етнокомпонентів суспільства; забезпечення рівності в етнокультурному розвитку, рівноправності, взаємоповаги і самодостатності кожної з етнокультур; недопущення рецидивів протиставлення чи ігнорування самоцінності культурного архетипу локального середовища певного регіону.

Культурні права етноменшин України були закріплені в Конституції, інших актах національного законодавства, які ґрунтувались на міжнародно-правових документах і стандартах. Їх реалізація відбувалася через державні й регіональні програми національно-культурного розвитку етноменшин України. Справа дотримання прав етноменшин перебувала під контролем низки державних органів, в тому числі і Уповноваженого Верховної Ради з прав людини. Скарги громадян на незабезпечення умов вільного розвитку культурних традицій та збереження культурної спадщини, ставали підставою для постійного моніторингу Уповноваженого стану забезпечення цих прав. За результатами цієї роботи в 2006 р. було підготовлена Спеціальна доповідь “Стан дотримання та захист прав національних меншин в Україні” [3, с. 114].

На початку 1990-х років правову основу відродження культури етноменшин склали Закон України “Про національні меншини України” (1992 р.), Указ Президента України “Про фонд розвитку культур національних меншин в Україні” (1992 р.), а також Конституція України (1996 р.), у якій зазначалося, що “держава сприяє... розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України” [4].

Крім Основного закону держави, яким визначалися базові принципи політики в галузі культури, засадничі значення мали “Основи законодавства країни про культуру”, прийняті ще у 1992 р. Принципове значення мали такі положення закону, як визнання рівності прав та можливостей громадян незалежно від їхньої національної належності у створенні, використанні та поширенні культурних цінностей, а також визнання пріоритету міжнародно-правових актів у сфері культури.

Крім того визначалися правові, економічні, соціальні, організаційні засади розвитку культури в Україні, регулювалися суспільні відносини в сфері створення, поширення, збереження й використання культурних цінностей і спрямовані на: реалізацію суверенних прав України в сфері культури; відродження й розвиток культури української нації та культур меншин, які проживали на території України; забезпечення свободи творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, професійної та самодіяльної художньої творчості; реалізацію прав громадян на доступ до культурних цінностей; соціальний захист працівників культури; створення матеріальних і фінансових умов розвитку культури. В “Основах законодавства...” у ст. 2 найважливішим принципом культурної політики проголошувалося визнання культури як одного із головних чинників самобутності національних меншин та рівність їх прав і можливостей у створенні, використанні та поширенні

культурних цінностей. Ще одне загальне положення у статтях 3 і 22 “Основ” передбачає обов’язок держави створювати умови для відродження і розвитку культур національних меншин у пріоритетному порядку. Окрема стаття “Основ” (8) встановлювала спеціальні права національних меншин у цій сфері: зберігати, розвивати і пропагувати свою культуру, мову, традиції, звичаї та обряди; утворювати національно-культурні товариства, центри, заклади культури, мистецтва і навчання, засновувати видавництва і засоби масової інформації. Національно-культурні товариства, які діють у сфері культури згідно із ст. 26 “Основ”, мали звільнитися від оподаткування. “Основи законодавства...” закріпили: ідеї гуманістичних, високоморальних засад у суспільному житті; орієнтацію на національні і загальнолюдські цінності, визнання їх пріоритету над політичними і класовими інтересами; рівність прав і можливостей громадян незалежно від соціального статусу і національної приналежності у створенні, використанні та поширенні культурних цінностей; забезпечення умов для творчого розвитку особистості; підвищення культурного рівня та естетичного виховання громадян. Наприклад, у статті 3 йшлося про пріоритети розвитку культури: “Пріоритетні напрями розвитку культури визначаються цільовими державними програмами, які затверджуються Верховною Радою України”, але надалі окреслюється декілька таких пріоритетів: “Держава у пріоритетному порядку створює умови для: розвитку культури української нації та культур національних меншин; збереження, відтворення та охорона культурно-історичного середовища; естетичного виховання дітей та юнацтва; проведення фундаментальних досліджень у галузі та історії культури України; розширення культурної інфраструктури села” [5]. Ліберально-просвітницький дух документа гарантував свободу творчої діяльності, невтручання у творчий процес з боку держави, політичних партій та інших громадських об’єднань. У ньому містилися гарантії культурних прав усіх етнічно неукраїнських груп, але фактично їхня культура не розглядалася як частина культури української громадянської нації, про що піде мова в ухваленій на чотири роки пізніше Конституції України.

Закон України “Про видавничу справу” (1997 р.) не тільки декларував державну політику підтримки культур національних меншин, заохочення підготовки, виготовлення і розповсюдження друкованих видань мовами національних меншин через органи влади із залученням національно-культурних товариств, а й вказував на те, яким чином сприятиме цьому процесу. У ст. 6 закону передбачалася підтримка для малотиражних (до 5 тисяч примірників) видань мовами національних меншин шляхом надання пільг, у сплаті податків і зборів [6].

Культурні права національних меншин враховані в Законі України “Про кінематографію” (1998 р.). Стаття 10 закону передбачила застосування мов у цій галузі згідно із ст. 10 Конституції, а ст. 14 – можливість дублювання, озвучення, субтитрування іноземних фільмів мовами національних меншин [7].

В Україні було розроблено і створено законодавство з питань збереження культурної самобутності етноменшин. Воно відповідало світовим стандартам. Введення в дію у 2011 р. Закону України “Про культуру”, сприяло

поліпшенню правових умов функціонування галузі культури, розвитку недержавного сектора, реорганізації органів управління у сфері міжнаціональних відносин, мистецтва, охорони пам’яток, кінематографії [8]. Протягом 2011-2013 рр. органами влади було прийнято низку доповнень до діючих законів, які стосувалися формування мережі закладів культури, зміцнення матеріальної бази та соціального захисту працівників культури. Зміни до Закону України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” (2011 р.) розширили права творчих спілок на укладання орендних договорів на приміщення. Змінами до Закону України “Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію) (2011 р.) було введено мораторій на приватизацію приміщень, де розміщувалися бібліотеки, книгарні та державні видавництва [8, с. 9-10]. Державна підтримка з задоволення етнокультурних потреб етноменшин України включала в себе такі пріоритетні напрями: відродження звичаїв і традицій етносів; всебічний розвиток самодіяльного та професійного мистецтва; збереження пам’яток національної культури; заснування періодичних видань.

Питання сфери культури регулювалися Указами Президента України. Ними було ухвалено (1994, 1995) “Положення про Національні заклади культури” відповідно було надано статусу “національних” визначним державним закладам культури. Була впроваджена система державних стипендій для підтримки обдарованої молоді й визначних діячів культури. Але нормативні акти або регулюють лише виняткові галузі, або мали серйозні недоліки. Це дозволило тезу багатьох дослідників про те, що “загалом правове забезпечення культурної сфери залишається незадовільним” [9, с. 294].

Пріоритетні напрями розвитку культури етноменшин визначалися цільовими загальнодержавними програмами, які затверджувала Верховна Рада України.

В 1997 р. відбулося оновлення засад державної культурної політики. Затверджена урядом Постанова “Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури”, засади культурної політики визначали наступним чином: самоцінність, незалежність культури і мистецтва; створення єдиного загальнонаціонального культурного простору як одного з найважливіших консолідуючих чинників у справі розбудови української державності; забезпечення активного функціонування української мови в усіх сферах культурного життя держави; гарантування свободи творчості, забезпечення доступу до культурних надбань, створення умов для творчої й активної участі громадян, особливо молоді, в художній творчості; підтримка високопрофесійної мистецької творчості, яка забезпечує якісний рівень національної культури незалежно від політичної чи комерційної кон’юнктури; збереження національної культурної спадщини (рухомих та нерухомих пам’яток і цінностей, музеїв, заповідників тощо) як основи національної культури, турбота про подальший розвиток традиційних культур народів та етносів, які живуть в Україні; самоврядування базових елементів інфраструктури, основних у національному та регіональному масштабах закладів культури; підтримка органами виконавчої влади культурно-мистецьких організацій, об’єднань незалежно від підпорядкування чи форми власності, а також окремих митців; створення правових

та економічних стимулів для залучення недержавних коштів до підтримки культури й мистецтва [10].

На жаль, дуже мало з окреслених завдань вдалося здійснити за роки розбудови незалежності України. До того ж “Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури” насправді не відіграли значної ролі у практичній реалізації державної культурної політики. Одна з причин цього – незрозумілий правовий статус таких концептуальних документів.

Слід зазначити, що тривалий час вітчизняна законодавча та нормативно-правова база в галузі культури досі перебувала в стадії формування й вдосконалення. У складній ситуації залишалася вітчизняна книговидавнича галузь (низькі обсяги книговидавничої продукції), кіновиробництво (залежність від державного фінансування), театральне мистецтво (з порушеннями здійснюється використання коштів державного бюджету на фінансову підтримку національних театрів). Крім того, низькі обсяги споживання культурної продукції та послуг значною мірою були зумовлені руйнацією мережі культурної інфраструктури у малих містах і селах. Зауважимо, що бюджетне фінансування виявляло нездатність покрити наявні потреби розвитку культури і мистецтва [11].

Кабінет Міністрів України у 1997 р. схвалив постанову “Про концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку української культури”, в якій вказувалось, що цей процес мав базуватися, у тім числі на подальшому розвитку традиційних культур народів, які населяють Україну [12]. Аналогічні правові норми закладені й в Указах Президента України “Про основні напрями соціальної політики на 1997-2000 рр.” (1997 р.), “Про основні напрями соціальної політики на період до 2004 р.” (2000 р.) [13, с. 24].

Спеціальним правовим актом, спрямованим на забезпечення і розвиток культурних прав національних меншин, стала постанова Кабінету Міністрів України, якою затверджено “Комплексні заходи щодо розвитку культур національних меншин України на період до 2001 р.” (1999 р.). Ними, зокрема, передбачалося здійснення підготовки кадрів з представників національних меншин, культурно-просвітницька та інформаційно-видавнича діяльність для задоволення їх духовних потреб [14].

Отже, в Україні тривалий час на законодавчому рівні залишалися не узгодженими процедури утворення, принципи, норми і механізми функціонування національно-культурного самоуправління, правових засад його взаємодії з органами влади та іншими структурами громадянського суспільства. Невнормованими були і принципи, і умови надання державою фінансової допомоги меншинам, не визначено також порядок самофінансування меншинами їхніх етнокультурних потреб. Право на участь в культурному житті традиційно виступало необхідною умовою влаштування людиною власного життя. Культурні права як складова конституційних прав і свобод, захищалися державою. В Україні діяла низка політичних механізмів захисту культурних прав етноменшин. Передусім, це участь представників етноменшин в органах державної влади і місцевого самоврядування, можливість владних структур активно розв’язувати проблеми, що виникали у сфері міжнаціональних відносин, а також захист прав національних

меншин через діяльність політичних партій України. Елементами захисту культурних прав виступали: розвиток національних культурних традицій, відзначення національних свят, використання національної символіки, задоволення потреб у літературі, мистецтві, засобах масової інформації тощо.

Список використаних джерел

1. Антонюк О. В. Культурно-мистецька політика в Україні: формування нової парадигми / О. В. Антонюк, О. В. Рожок // Часопис Національної музичної академії імені П. Чайковського. – 2010. – № 1. – С. 127-136.
2. Богущкий Ю. П. Українська культура в європейському контексті / [Богущкий Ю. П., Андрущенко В. П., Безвершук Ж. О., Новохатько Л. М.]; за ред. Ю. П. Богущкого. – К. : Знання, 2007. – 610 с.
3. Гриценко О. Культура і влада: теорія і практика культурної політики в сучасному світі: [монографія] / Олександр Гриценко. – К. : УЦКД, 2000. – 228 с.
4. Закон України “Про видавничу справу” від 5 червня 1997 р. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/318/97-вр>
5. Закон України “Про кінематографію” від 13 січня 1998 р. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/9/98-вр>
6. Закон України “Про культуру” // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
7. Закон України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/554/97-вр>
8. Концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури: затв. Постановою Кабінету Міністрів від 28 червня 1997 р. № 675 // Урядовий кур’єр. – 1997. – 31 липня. – С. 9-10.
9. Основи законодавства України про культуру від 14 лютого 1992 р. № 2117-XII: зі змінами і доповн. – Офіц. вид. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 21. – С. 294.
10. Постанова Кабінету міністрів України “Про концептуальні напрями діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку української культури” // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP970675.html
11. Постанова Кабінету міністрів України “Комплексні заходи щодо розвитку культур національних меншин України на період до 2001 р.” від 1 березня 1999 р. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/299-99-п>
12. Степаненко О. В. нормативно-правове забезпечення функціонування та розвитку гуманітарної сфери в Україні / О. В. Степаненко // irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64
13. Стан дотримання та захист прав національних меншин в Україні. Спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. – К., 2006. – 93 с.
14. Указ Президента України “Про основні напрями соціальної політики на 1997-2000 рр.” від 18 жовтня 1997 р. // Указ Президента України “Про основні напрями соціальної політики на період до 2004 р.” // <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15317.html>

References

1. Antonjuk O. V. Kul'turno-mystec'ka polityka v Ukraini: formuvannja novoi' paradygmy / O.V. Antonjuk, O.V. Rozhok // Chasopys Nacional'noi' muzychnoi' akademii' imeni P. Chajkovs'kogo. – 2010. – № 1. – S. 127-136.
2. Boguc'kyj Ju.P. Ukrain's'ka kul'tura v jevropejs'komu konteksti / [Boguc'kyj Ju.P., Andrushhenko V.P., Bezvershuk Zh.O., Novohat'ko L.M.]; za red. Ju.P. Boguc'kogo. – K. : Znannja, 2007. – 610 s.
3. Grycenko O. Kul'tura i vlada: teorija i praktyka kul'turnoi' polityky v suchasnomu sviti: [monografija] / Oлександр Grycenko. – K. : UCKD, 2000. – 228 s.
4. Zakon Ukrainy "Pro vydavnychu spravu" vid 5 chervnja 1997 r. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/318/97-вр>
5. Zakon Ukrainy "Pro kinematografiju" vid 13 sichnja 1998 r. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/9/98-вр>
6. Zakon Ukrainy "Pro kul'turu" // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>
7. Zakon Ukrainy "Pro profesijnyh tvorchyh pracivnykiv ta tvorchi spilky" // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/554/97-вр>
8. Konceptual'ni naprjamy dijaj'nosti organiv vykonavchoi' vlady shhodo rozvytku kul'tury: zatv. Postanovju Kabinetu Ministriv vid 28 chervnja 1997 r. № 675 // Urdajovyj kur'jer. – 1997. – 31 lypnja. –

S. 9-10.

9. Osnovy zakonodavstva Ukraїny pro kul'turu vid 14 ljutogo 1992 r. № 2117-XII: zi zminamy i dopovn. – Ofic. vyd. // Vidomosti Verhovnoi Rady Ukraїny. – 1992. – № 21. – S. 294.

10. Postanova Kabinetu ministriv Ukraїny "Pro konceptual'ni naprjamy dij'al'nosti organiv vykonavchoi vlady shhodo rozvytku ukraїns'koi kul'tury" // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP970675.html

11. Postanova Kabinetu ministriv Ukraїny "Kompleksni zahody shhodo rozvytku kul'tur nacional'nyh menshyn Ukraїny na period do 2001 r." vid 1 bereznja 1999 r. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/299-99-p>

12. Stepanenko O.V. normatyvno-pravove zabezpechennja funkcionuvannja ta rozvytku gumanitarnoi sfery v Ukraїni / O.V. Stepanenko // irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64

13. Stan dotrymannja ta zahyst prav nacional'nyh menshyn v Ukraїni. Special'na dopovid' Upovnovazhenogo Verhovnoi Rady Ukraїny z prav ljudy. – K., 2006. – 93 s.

14. Ukaz Prezydenta Ukraїny "Pro osnovni naprjamy social'noi polityky na 1997-2000 rr." vid 18 zhovtnja 1997 r. // Ukaz Prezydenta Ukraїny "Pro osnovni naprjamy social'noi polityky na period do 2004 r." // <http://www.president.gov.ua/ru/documents/15317.html>

Pekarchuk V. M., Ph.D. in History, Associate Professor, Deputy Head of the Department of Theory and History of State and Law, Lugansk State University of Internal Affairs to them E.O. Didorenko (Ukraine, Lugansk), vladimirprk@rambler.ru

Problematization revival and development of the culture of ethnic minorities in the paradigms of cultural – artistic policy of Ukraine 1990-2000-ies

On the basis of archival, statistical data, analysis, analytical inputs predecessors examined the role of place in the – legal discourse 1990-2000-ies problems revival and development of ethnic minority cultures. Nonfiction includes problems of participation of public authorities in the cultural renaissance of ethnic minorities in part addresses the issue of directions, principles, character derzhavnopolitichnogo decisions format their participation in the development of the conceptual foundations of the state cultural – artistic policy. Importance designated problem caused primarily by the need to have a clear understanding of the mechanisms of decision independent state problems of interethnic relations. Clarified its basic fundamental approaches to policy-making – the legal framework of cultural – artistic policy. We considered the succession and perspective in derzhavnopolitichnogo. Considerable attention is paid during the current 1990-2000 – the state's model of cultural – artistic policy (mosaic approaches to the formation of the legal framework, funding, and establish structures to work with national – cultural societies, ways of implementing policy settings).

First in the historiography on the basis of specific methodological tools to analyze the relevant political – strategic objectives instruments – recognition of the multiethnic character of the Ukrainian society, the development of social and cultural environment, the spiritual development of ethnic minorities. Particular attention is given to explaining the problems of socio – political participation of ethnic minorities, ethnic consolidation of the principles of conservation of space. Implement provisions of the state cultural – artistic policy was hindered by a number of factors such as the subjective and objective nature. A significant part of the article is devoted subjects found features secure status of ethnocultural communities Ukrainian ethnos. Clarified the main reasons inert relationship authorities to business improvement ethnic cultural – artistic legislation, according to create the prerequisites for the protection of individual and collective rights of ethnic minorities in the cultural sphere.

Keywords: ethnic minorities, the state ethno-national politics, power, law, socio – political life.

Пекарчук В. М., кандидат исторических наук, доцент, заместитель начальника кафедры теории и истории государства и права, Луганский государственный университет внутренних дел им. Е. О. Дидоренко (Украина, Луганск), vladimirprk@rambler.ru

Проблематизация возрождения и развития культуры этнических меньшинств в парадигмах культурно-художественной политики Украины 1990-2000-х годов

На основе архивных, статистических материалов, аналитических разработок предшественников рассмотрены место роль в официальном политико-правовом дискурсе 1990-2000-х годов проблемы возрождения и развития культуры этнических меньшинств. Научная литература, включающая проблемы участия органов государственной власти в культурном возрождении этнических меньшинств отчасти рассматривает проблему направлений, принципов, характера государственно-политических решений, формата участия их в выработке концептуальных основ государственной культурно-художественной политики. Важность обозначенной проблемы обусловлена, прежде всего, необходимостью иметь четкое представление о механизмах решения независимым государством проблемы межэтнических отношений. Выявлены основные принципиальные ее подходы к формированию политико-правовых основ культурно-художественной политики. Учитывался фактор преемственности и перспективности в государственно-политической деятельности. Значительное внимание уделено действующей в течение 1990-2000-х годов модели государственной культурно-художественной политики (мозаичке подходов к формированию законодательной базы, финансированию, созданию

структур по работе с национально-культурными обществами, путями реализации политических установок).

Впервые в историографии на основе специфического методологического инструментария проанализированы соответствие политико-правовых документов стратегическим целям – признание политического характера украинского общества, развития социокультурной среды, духовного развития этнических меньшинств. Особое внимание уделено выяснению проблемы общественно-политического участия этнических меньшинств, закрепление принципов сохранения этнического пространства. Подчеркнуто, что реализовать положение государственной культурно-художественной политики препятствовало ряд факторов как субъективного, так и объективного характера. Значительное место в статье нашли сюжеты посвященные выяснению особенностям закрепления статуса этнокультурных обществ этносов Украины. Выявлены основные причины инертного отношения органов власти к делу усовершенствования этнического культурно-художественного законодательства, относительно создания предпосылок для защиты индивидуальных и коллективных прав этнических меньшинств в сфере культуры.

Ключевые слова: этнические меньшинства, государство, этнонациональная политика, власть, закон, общественно-политическая жизнь.

* * *

УДК 94(477).084.8/0+725.945

Махортих М. С.
аспірант кафедри історії України, Інститут суспільства
Київського університету ім. Бориса Грінченка
(Україна, Київ), makhortykhn@gmail.com

МЕМОРАЛІЗАЦІЯ ПАМ'ЯТІ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ КИЄВА ВІД НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЇ ЗА ДОБИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1991-2013)

Розглядається процес меморіалізації пам'яті про звільнення Києва від німецької окупації за доби незалежності (1991-2013 рр.). За допомогою електронної бази даних "Пам'ятайте нас" та ряду енциклопедичних видань відтворюється процес витворення у Києві меморіального простору, покликаного увічнити події Другої світової війни, і визначається місце пам'яток, пов'язаних із звільненням міста у 1943 р. Автор простежує закономірності у процесі запровадження та характері нових пам'яток і пропонує інтерпретацію знайдених закономірностей у контексті загальних тенденцій, притаманних історичній пам'яті про війну за доби незалежності.

Ключові слова: історична пам'ять, доба незалежності, пам'ятники, меморіалізація, Друга світова війна, Київ.

Одним із важливих наслідків проголошення державної незалежності України у 1991 році стала трансформація вітчизняного меморіального простору. Цей процес був пов'язаний із змінами у царині історичної пам'яті, і, зокрема, переоцінкою радянського дискурсу про минуле, важливою складовою якого була пам'ять про Другу світову війну. Велике ідеологічне та стратегічне значення звільнення Києва у 1943 році зумовило центральне місце цієї події у структурі історичної пам'яті про війну за радянського періоду, втіленням чого стала низка монументів, пам'ятників, пам'ятних знаків та інших елементів меморіального простору столиці України. Водночас, зміни, що відбулися у меморіальному просторі Києва за доби незалежності, справили значний вплив на історичну свідомість українського суспільства, що зумовлює актуальність вивчення того, як відбувалася меморіалізація пам'яті про звільнення міста після здобуття незалежності, і яку інтерпретацію цієї події пропонують київські пам'ятки.

Розв'язання проблеми меморіалізації пам'яті про Другу світову війну за доби незалежності було започатковане у роботах низки вітчизняних та зарубіжних дослідників. У працях вітчизняних дослідників розглядається широке коло проблем, починаючи загальними особливостями процесів трансформації історичної пам'яті в Україні після розпаду Радянського Союзу (наприклад, роботи А. Портнова [1] та В. Гриневича [2]), і закінчуючи конкретними наслідками цих процесів для